

Wykład 6

Wybrane zagadnienia konsolidacji sprawozdań finansowych

- Wartość firmy według UoR i MSSF
- Waluta funkcjonalna
- Przejęcie odwrotne
- Różnice kursowe
- Test na utratę wartości

Wartość firmy według UOR

Różnica między wyznaczoną ceną przejęcia a wartością aktywów netto spółki przejętej, wycenionych w wartości godziwej, wykazana jest w spółce, na którą przechodzi majątek połączonych jednostek lub nowo powstałej w wyniku połączenia – jako wartość firmy w pozycji „wartości niematerialne i prawne” lub jako ujemna wartość firmy w pozycji „rozliczenia między okresowe przychodów”.

Wartość firmy odzwierciedla oczekiwania spółki przejmującej co do przyszłych korzyści ekonomicznych wynikających z efektu synergii, jaki przynosi połączenie spółek lub też jest ceną, jaką spółka przejmująca zapłaciła za wartości, które w momencie połączenia nie spełniają warunków zaliczenia ich do aktywów, a co za tym idzie nie mogą być ujęte w księgach.

Ujemna wartość firmy może powstać wtedy, gdy spółka przejmująca wynegocjuje cenę przejęcia niższą od godziwej wartości aktywów netto spółki przejętej.

Ujemna wartość firmy może wówczas odzwierciedlać zdolności negocjacyjne i jako taka stanowi zysk z przeprowadzonej transakcji (zysk na okazyjnym nabyciu).

Przyczyną powstania ujemnej wartości firmy może być również oczekiwanie, że dla osiągnięcia korzyści z połączenia spółka przejmująca będzie musiała ponieść dodatkowe koszty w przyszłości, które będą równoważyć przychód, jaki przynosi ujemna wartość firmy.

Ujemną wartość firmy, do wysokości nie przekraczającej wartości godziwej nabytych, dających się ustalić aktywów trwałych, z wyłączeniem długoterminowych aktywów finansowych notowanych na regulowanych rynkach, spółka zalicza do rozliczeń międzyokresowych przychodów i odpisuje na dobro pozostałych przychodów operacyjnych przez okres będący średnią ważoną okresu ekonomicznej użyteczności nabytych, dających się i podlegających amortyzacji aktywów.

Ujemną wartość firmy w wysokości przekraczającej wartość godziwą aktywów trwałych, z wyłączeniem długoterminowych aktywów finansowych notowanych na regulowanych rynkach, zalicza się na dzień połączenia do pozostałych przychodów operacyjnych.

W przypadku gdy ujemna wartość firmy jest zyskiem z transakcji i nie ma związku z oczekiwanymi na skutek połączenia stratami, powinna być wykazana jako przychód

Wartość firmy maleje z biegiem czasu, co wynika z faktu, iż maleje użyteczność ekonomiczna wartości będących podstawą jej powstania.

Wartość firmy w księgach spółki przejmującej wykazuje się w wartości kosztu pomniejszonego o dotychczasową amortyzację oraz o nieplanowe odpisy amortyzacyjne odzwierciedlające trwałą utratę jej wartości.

Odpisów amortyzacyjnych od wartości firmy dokonuje się zazwyczaj metodą liniową przez okres nie dłuższy niż pięć lat i obciążają one pozostałe koszty operacyjne (w uzasadnionych przypadkach okres ten może zostać wydłużony do 20 lat).

Wartość firmy według MSSF 3

- Na dzień nabycia podmiot przejmujący ujmuje wartość firmy nabytą w ramach połączenia jednostek gospodarczych jako składnik aktywów.
- Tak ujęty składnik początkowo wyceniany jest jako nadwyżka kosztów nabycia w stosunku do udziału nabywcy w wartości godziwej netto możliwych do zidentyfikowania aktywów, zobowiązań i zobowiązań warunkowych(art.51 MSSF 3).
- Następnie, po początkowym ujęciu, wartość firmy wycenia się według ceny nabycia pomniejszonej z tytułu skumulowanej utraty wartości (zgodnie z MSR 36).

- W regulacjach MSSF 3 nie występuje pojęcie „ujemnej wartości firmy” lecz opis powstania takiej różnicy pomiędzy wartością a ceną nabycia co powoduje, że wartość taka nie zostanie ujęta w bilansie.
- Jeżeli udział nabywcy w wartości godziwej aktywów, zobowiązań i zobowiązań warunkowych przewyższa koszt nabycia (dyskonto przy nabyciu) wówczas nabywca jeszcze raz musi oszacować ustalone wartości godziwe oraz wycenę kosztów nabycia.
- W przypadku zaistnienia nadwyżki po ponownym oszacowaniu odnosi się ją od razu na rachunek zysków i strat roku obrachunkowego, w którym nabycie nastąpiło.

- Zgodnie z MSSF wartości firmy się nie amortyzuje ale kapitalizuje i poddaje corocznym testom na utratę wartości (MSR36 Utrata wartości aktywów) a jeżeli zdarzenia lub okoliczności wskazują na możliwość utraty jej wartości to czyni się to częściej.
- natomiast w przypadku ujemnej wartości dokonuje się corocznej oceny a nadwyżkę ujmuje w skonsolidowanym zysku lub stracie
- Stratę z tytułu częściowej lub całkowitej utraty wartości przez wartość firmy odnosi się na wynik finansowy okresu, w którym wystąpiła (§ 60 MSR 36). W regulacjach MSSF nie wskazuje się, w jakiej pozycji kosztów (strat) strata taka ma być wykazana. Obowiązują tu ogólne zasady prezentacji sprawozdań finansowych, określone w MSR 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych*.

Waluta funkcjonalna

- Zgodnie z Międzynarodowym Standardem Rachunkowości 21 "Skutki zmian kursów wymiany walut obcych" (MSR 21), podmiot może prezentować swoje sprawozdania finansowe w dowolnej walucie (lub walutach) - tzw. walucie prezentacji.
- W zakresie rejestrowania transakcji standard posługuje się pojęciem waluty funkcjonalnej, co oznacza walutę podstawowego środowiska gospodarczego, w którym działa jednostka, tj. środowiska, w którym jednostka generuje i wydatkuje środki pieniężne.
- Tym samym waluta prezentacji może różnić się od waluty funkcjonalnej jednostki. W takim przypadku w sprawozdaniu finansowym należy wskazać walutę funkcjonalną i podać przyczyny zastosowania innej waluty prezentacji.

- Ustawa o rachunkowości nie zawiera uregulowań dotyczących określenia waluty funkcjonalnej i waluty prezentacji. Zapisano jednak, że sprawozdania finansowe powinny być sporządzone w języku polskim i w walucie polskiej. Również w zakresie rejestrowania transakcji obowiązuje waluta polska. Na tej podstawie należy stwierdzić, że jednostki prowadzące księgi rachunkowe na podstawie polskiego prawa bilansowego obowiązuje waluta polska jako waluta funkcjonalna i waluta prezentacji.
- Jednak w sytuacji jednostek sporządzających sprawozdania finansowe zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości, Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej oraz związanymi z nimi interpretacjami ogłoszonymi w formie rozporządzeń Komisji Europejskiej, przepisy ustawy o rachunkowości stanowią, iż jednostki te stosują przepisy ustawy oraz przepisy wykonawcze wydane na jej podstawie jedynie w zakresie nieuregulowanym przez MSR.

Zgodnie z MSR 21 jeżeli waluta prezentacji różni się od waluty funkcjonalnej jednostki to przelicza ona swój wynik finansowy oraz sytuację majątkową i finansową na walutę prezentacji z zastosowaniem następujących procedur:

- a) aktywa i zobowiązania każdego prezentowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (tj. z uwzględnieniem danych porównawczych) - po kursie zamknięcia na dany koniec okresu sprawozdawczego;
- b) przychody i koszty w każdym sprawozdaniu z całkowitych dochodów (tj. z uwzględnieniem danych porównawczych) - po kursach wymiany na dzień zawarcia transakcji;
- c) wszystkie powstałe różnice kursowe ujmuje w oddzielnej pozycji kapitału własnego.

- Dla przeliczania pozycji przychodów i kosztów często stosuje się kurs wymiany zbliżony do kursów wymiany obowiązujących w dniu zawarcia transakcji, na przykład średni kurs wymiany w danym okresie. Jednak w przypadku znacznych wahań kursów wymiany zastosowanie kursu średniego w danym okresie nie jest właściwe.
- Jeśli waluta prezentacji różni się od waluty funkcjonalnej to jednostka musi poinformować o tym w sprawozdaniu finansowym oraz podać walutę funkcjonalną i przyczyny zastosowania innej waluty prezentacji.
- Gdy podmiot przedstawia swoje sprawozdanie finansowe w walucie innej niż jej waluta funkcjonalna, wówczas informuje o zgodności sprawozdania finansowego z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej pod warunkiem, że spełnia ono wszystkie wymogi każdego mającego zastosowanie standardu i interpretacji, w tym metody przeliczeniowej przedstawionej w MSR 21

- Przykład

W spółce Kare udziałowcami są obcokrajowcy. Księgi rachunkowe spółki Kare prowadzone są w oparciu o ustawę o rachunkowości.

Czy dopuszczalne jest podjęcie przez organ zatwierdzający spółki uchwały o sporządzaniu rocznego sprawozdania finansowego wyłącznie w walucie euro?

Przykład – rozwiązanie

Jednostki zobowiązane do stosowania ustawy o rachunkowości przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych oraz sporządzaniu sprawozdania finansowego mogą stosować wyłącznie walutę polską.

Należy podkreślić, że z obowiązków ustawowych nie może zwolnić spółki ani kierownik jednostki, ani nawet jej organ zatwierdzający.

Art. 45 ust. 5 ustawy o rachunkowości nie stanowi prawa wyboru jednostki, lecz jest przepisem wskazującym jedyne możliwe rozwiązanie w przedmiotowym zakresie.

Przejęcie odwrotne MSSF3

Zgodnie z MSSF 3 w przypadku przejęcia odwrotnego koszt połączenia ponosi jednostka prawnie przejmowana, będąca jednostką księgową przejmującą, i stanowi on wartość instrumentów kapitałowych wyemitowanych na rzecz właścicieli jednostki prawnie przejmującej (księgowo przejmowanej).

Koszt ten może zostać ustalony poprzez wyliczoną liczbę instrumentów kapitałowych, jakie musiałaby wyemitować jednostka prawnie przejmowana (księgowo przejmująca) tak, aby właściciele jednostki prawnie przejmującej uzyskali ten sam udział we własności połączonych jednostek.

W przypadku, gdy dla ustalenia kosztu połączenia wykorzystuje się opublikowaną cenę instrumentów kapitałowych jednostki prawnie przejmowanej, lub jako łączna wartość godziwa wszystkich wyemitowanych instrumentów kapitałowych jednostki prawnie przejmującej sprzed połączenia jednostek gospodarczych – jeżeli wartość godziwa instrumentów kapitałowych jednostki prawnie przejmowanej nie jest oczywista.

Zgodnie z MSSF 3 Sprawozdanie finansowe sporządzone po przejęciu odwrotnym publikuje się pod nazwą jednostki z prawnego punktu widzenia przejmującej, lecz opisuje się w dodatkowych informacjach i objaśnieniach jako kontynuację sprawozdania finansowego jednostki z prawnego punktu widzenia przejętej (a przejmującej z księgowego punktu widzenia).

Bilans połączeniowy stanowi kontynuację sprawozdania finansowego jednostki z punktu widzenia prawnego przejętej więc:

- aktywa i zobowiązania jednostki z punktu widzenia prawnego przejętej ujmuje się i wycenia w bilansie połączeniowym według ich wartości bilansowej sprzed połączenia;
- aktywa i zobowiązania jednostki z punktu widzenia prawnego przejmującej ujmuje się i wycenia zgodnie z MSSF 3;

- zyski zatrzymane oraz pozostałe pozycje kapitału własnego ujęte w takim sprawozdaniu stanowią zyski zatrzymane oraz pozostałe pozycje kapitałowe jednostki z prawnego punktu widzenia przejętej bezpośrednio sprzed połączenia jednostek,
- kwotę w bilansie połączeniowym z tytułu wyemitowanych akcji ustala się, powiększając wyemitowany kapitał jednostki z prawnego punktu widzenia przejętej bezpośrednio sprzed połączenia jednostek o koszt połączenia ustalony według takich samych zasad, jak w metodzie nabycia.
- struktura kapitału prezentowana w bilansie połączeniowym (tzn. liczba i rodzaj wyemitowanych akcji) odzwierciedla jednak strukturę kapitału jednostki z prawnego punktu widzenia przejmującej, w tym instrumenty kapitałowe wyemitowane przez jednostkę z prawnego punktu widzenia przejmującą, w celu przeprowadzenia połączenia,
- informacje porównawcze prezentowane w bilansie połączeniowym dotyczą jednostki z prawnego punktu widzenia przejętej.

Różnice kursowe

Ewidencja księgowa różnic kursowych powstałych w wyniku wyceny bilansowej długoterminowych inwestycji wyrażonych w walucie obcej, np. akcji (bądź udziałów), zależy będzie od przyjętego sposobu wyceny tych aktywów.

Zasady bilansowej wyceny inwestycji długoterminowych

Inwestycje długoterminowe są to aktywa utrzymywane przez jednostkę przez okres dłuższy niż rok od dnia bilansowego w celu osiągnięcia korzyści ekonomicznych w postaci:

- przyrostu ich wartości,
- uzyskiwania z nich przychodów, np. odsetek, dywidend, innych pożytków, w tym z transakcji handlowych.

Jeżeli jednostka w oparciu o art. 28 b ustawy o rachunkowości nie stosuje do wyceny aktywów finansowych przepisów Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metody wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych (Dz. U. z 2017 r. poz. 277), posiadane długoterminowe aktywa finansowe wycenia na dzień bilansowy na podstawie art.28 ust. 1.pkt 3 ustawy o rachunkowości

W świetle tego przepisu, długoterminowe aktywa finansowe podlegają wycenie nie rzadziej niż na dzień bilansowy według:

- ceny nabycia pomniejszonej o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości lub
- wartości godziwej albo
- skorygowanej ceny nabycia, jeżeli dla danego składnika aktywów został określony termin wymagalności,
- wartości w cenie nabycia przeszacowanej do wartości w cenie rynkowej (różnicę z przeszacowania rozlicza się zgodnie z art. 35 ust.4 ustawy o rachunkowości).

Zgodnie z tymi wytycznymi wycenia się udziały w jednostkach podporządkowanych zaliczone do aktywów trwałych.

Do wyceny tych udziałów można stosować również metodę praw własności (equity) (por. art. 28 ust. 1 pkt 4 ustawy o rachunkowości).

Decyzję w sprawie metody wyceny na dzień bilansowy długoterminowych aktywów finansowych, podejmuje kierownik jednostki i wskazuje ją w polityce rachunkowości jednostki.

W związku z powyższym, w omawianej sytuacji należy wziąć pod uwagę art.30 ust.1 ustawy o rachunkowości, w którym zapisano, że wyrażone w walutach obcych składniki aktywów (z wyłączeniem udziałów w jednostkach podporządkowanych wycenianych metodą praw własności) i pasywów, wycenia się na dzień bilansowy - po obowiązującym na ten dzień średnim kursie ogłoszonym dla danej waluty przez NBP.

Tym samym również wyrażone w walutach obcych długoterminowe aktywa finansowe, np. akcje (udziały), wycenia się na dzień bilansowy według średniego kursu NBP obowiązującego w tym dniu dla danej waluty.

Różnice kursowe - ujęcie w księgach:

Powstałe w wyniku wyceny różnice kursowe rozlicza się zgodnie z przepisami art. 30 ust. 4 ustawy o rachunkowości, w myśl których różnice kursowe dotyczące aktywów wyrażonych w walutach obcych (za wyjątkiem różnic dotyczących inwestycji długoterminowych), powstałe na dzień ich wyceny zalicza się odpowiednio do przychodów (dodatnie) lub kosztów (ujemne) finansowych.

Z kolei różnice kursowe dotyczące inwestycji długoterminowych wyrażonych w walutach obcych, powstałe na dzień wyceny, rozlicza się w sposób określony w art. 35 ust. 2 i 4 UoR.

W świetle art. 35 ust. 2 ustawy o rachunkowości, odpisu wyrażającego trwałą utratę wartości inwestycji zaliczonych do aktywów trwałych dokonuje się nie później niż na koniec okresu sprawozdawczego.

Zgodnie z art. 35 ust. 4 ustawy o rachunkowości skutki przeszacowania inwestycji zaliczonych do aktywów trwałych, powodujące wzrost ich wartości do poziomu cen rynkowych, zwiększają kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny.

Obniżenie wartości inwestycji uprzednio przeszacowanej do wysokości kwoty, o którą podwyższono z tego tytułu kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny, jeżeli kwota różnicy z przeszacowania nie była do dnia wyceny rozliczona, zmniejsza ten kapitał (fundusz).

W pozostałych przypadkach skutki obniżenia wartości inwestycji zalicza się do kosztów finansowych.

Wzrost wartości danej inwestycji bezpośrednio wiążący się z uprzednim obniżeniem jej wartości, zaliczonym do kosztów finansowych, ujmuje się do wysokości tych kosztów jako przychody finansowe.

Różnice kursowe wynikające z przeliczenia długoterminowych aktywów finansowych (np. akcji bądź udziałów) rozlicza się wynikowo, ale tylko tych aktywów wycenianych w cenie nabycia.

Jeśli bowiem figurująca w księgach na dzień bilansowy wartość wyrażonych w cenie nabycia udziałów i akcji jest wyższa od ich wartości obliczonej przy zastosowaniu kursów giełdowych za ostatni okres i średniego kursu ogłoszonego dla danej waluty na dzień bilansowy przez NBP, to różnicę między niższą aktualną wartością tych aktywów a wyższą wartością, po której figurują one w księgach, odnosi się na konto kosztów finansowych.

W przeciwnym wypadku, tzn. gdy wartość udziałów i akcji wyrażona w cenach nabycia jest niższa od ich wartości obliczonej przy zastosowaniu kursów giełdowych i średniego kursu ogłoszonego przez NBP, aktywa te nie są przeceniane i różnice kursowe nie powstają.

Objaśnienie na ten temat celowe jest wówczas zamieścić w dodatkowych informacjach i objaśnieniach.

Jeśli akcje bądź udziały wyceniane są w cenach rynkowych, to ustalone na dzień bilansowy różnice kursowe traktuje się tak samo jak wzrost lub obniżenie cen rynkowych.

Wzrost odnosi na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny.

Natomiast obniżenie odnosi się do wysokości kwoty, o którą uprzednio podwyższono z tego tytułu kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny, a powyżej na konto kosztów finansowych.

Test na utratę wartości

Zgodnie z MSR 36, test na utratę wartości powinien zostać przeprowadzony dla:

- Wszystkich rodzajów aktywów (z pewnymi włączeniami wskazanymi w MSR 36 dotyczącymi aktywów, których kwestia uraty wartości została uregulowana w innych niż 36 międzynarodowy standard rachunkowości i sprawozdawczości finansowej) jeżeli zachodzą uzasadnione przesłanki, że mogła nastąpić utrata wartości tych aktywów. Test na utratę wartości przeprowadza się na koniec okresu sprawozdawczego.
- Wartości niematerialnych o nieskończonym okresie użytkowania,
- Wartości niematerialnych nie przyjętych jeszcze do użytkowania,
- Wartości firmy.
- Test na utratę wartości niematerialnych o nieskończonym okresie użytkowania lub niedostępnych jeszcze do użytkowania oraz test na utratę wartości firmy przeprowadza się co najmniej raz w roku, bez względu na to, czy zachodzą przesłanki do utraty wartości tych aktywów.

Powyższe wymagania powodują, że najczęściej realizuje się:

- Test na utratę wartości firmy powstałej w wyniku przejęcia przedsiębiorstwa,
- Test na utratę wartości znaku towarowego ujętego w bilansie w efekcie transakcji zakupu lub aportu,
- Test na utratę wartości akcji lub udziałów w innych podmiotach (zależnych lub stowarzyszonych).

Podobnie Zgodnie z KSR 4 „Utrata wartości aktywów”

jednostka nie rzadziej niż na każdy dzień bilansowy ustala, czy zachodzi potrzeba przeprowadzenia procedury ustalania odpisu aktualizującego:

- wycenę aktywów spowodowanego utratą przez nie wartości – zarówno w odniesieniu do aktywów wykorzystywanych do działalności operacyjnej,
- inwestycji, bez względu na to, czy są one dostępne do użytkowania (tzn. gotowe, przystosowane już do użytkowania), czy jeszcze nie.

Pomocne w tym sprawdzeniu jest badanie okoliczności ustalanych na podstawie zewnętrznych i wewnętrznych źródeł informacji.

W razie stwierdzenia zaistnienia przesłanek, które mogły spowodować utratę wartości aktywów, konieczne jest przeprowadzenie testu na utratę wartości w celu oszacowania ich wartości odzyskiwalnej.

Istotne jest, czy wartość przyszłych korzyści ekonomicznych netto z danego obiektu oceny utraty wartości, którą określa wartość odzyskiwalna, nie jest niższa od wartości księgowej tego obiektu na dzień bilansowy.

Jeżeli w wyniku testu na utratę wartości okaże się, że wartość przyszłych korzyści ekonomicznych jest niższa niż wartość wynikająca z ksiąg rachunkowych, zasadne jest dokonanie odpisu aktualizującego wycenę aktywów spowodowanego utratą wartości.

Potrzeba aktualizacji nie zachodzi, jeżeli wartość księgowa jest niższa od wartości przyszłych korzyści ekonomicznych.

- Wartość odpisu aktualizującego to różnica pomiędzy wartością księgową netto a wartością przyszłych korzyści ekonomicznych. Odpis aktualizujący dokonany jest w ciężar pozostałych kosztów operacyjnych jednostki.

Ostatnim krokiem procedury jest wyznaczenie wartości handlowej dla pojedynczego składnika aktywów objętych grupowym odpisem z tytułu trwałej utraty wartości oraz sprawdzenie, czy nie jest ona wyższa niż skorygowana wartość wynikająca z odpisu.

Powodem utraty wartości udziałów posiadanych w innych jednostkach mogą być:

- straty bilansowe tej jednostki,
- obniżenie kapitału zakładowego,
- pogorszenia stanu finansowego,
- niezdolność do wypracowania zysku.

O trwałej utracie wartości posiadanych w innej spółce udziałów może też świadczyć np. postawienie tej spółki w stan likwidacji bądź upadłości.

Przykład

Spółka Inwestor posiada udziały w innej spółce. Wykazuje je w bilansie jako inwestycje długoterminowe i wycenia według ceny nabycia.

Czy sprzedaż nieruchomości w jednostce, w której Inwestor posiada udziały, wpłynie na ich wartość w jego spółce?

Przykład – rozwiązanie

Sprzedaż nieruchomości w spółce, o której mowa w przykładzie, nie świadczy o trwałej utracie wartości udziałów tej spółki.

Jeżeli jednak sprzedaż nieruchomości wiąże się np. z pogorszeniem stanu finansowego podmiotu, w którym Inwestor ma udziały lub rozpoczęciem wyprzedaży majątku z powodu zbliżającej się likwidacji tej jednostki, to utworzenie odpisu aktualizującego wartość udziałów może okazać się zasadne.